

Suudi Arabistan'ın Spor Diplomasisi: Bir Ülkenin Uluslararası İmaj Dönüşümünün Kavramsal Arka Planı

Prof. Dr. İlke CİVELEKOĞLU

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

ORCID: 0000-0001-8892-0802, icivelekoglu@ticaret.edu.tr

Doç. Dr. Başak ÖZORAL

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

ORCID: 0000-0003-4620-9275, bozoral@ticaret.edu.tr

Özet

Bu makale, son yirmi yılda hızla gelişen spor ve politika alanındaki literatüre Suudi Arabistan örneği ile katkı sunmaktadır. Makale, spor diplomasisi ile uluslararası imajını yeniden inşa etmeyi hedefleyen Suudi Arabistan Kralı Selman'ın uluslararası arenada ve içerde hedeflediği kazanımları ele almaktadır. Makalenin temel savı, çatışmalara açık bir bölgede ve ekonomisi hala petrol gelirlerine bağımlı durumdayken spor diplomasisi, Suudi Arabistan'ın Batı'daki imajını yeniden inşa etmesine yardımcı olmakta ve böylelikle Suudi Arabistan'ın ekonomik ve güvenlik çıkarlarını küresel aktörlerle ilişkilendirmesine ve bu aktörleri Suudi çıkarlarına uyumlu hale getirmesine olanak sağlamaktadır. Batı ile stratejik ortaklık kurmayı hedefleyen Suudi Arabistan gücün öznesi Batı ile arasındaki normatif uyumsuzluğu spor diplomasisi ile bertaraf etmeyi hedeflerken, bir yandan da yaptığı yatırımlar ile Batı'ya ekonomik kazanç sağlayarak kendisi gücün öznesi haline gelmektedir. İçeride ise yönetim, ev sahipliği yapılan spor etkinlikleri ile halka daha geniş eğlence seçeneklerini bir tüketim aracı olarak sunarak ve Suudilerin ülkelerinin küresel bir güç oyuncusu olarak görünmesinden gurur duymalarını sağlayarak halk nezdindeki popülerliğini artırmaktadır.

Anahtar kelimeler: spor diplomasisi, uluslararası siyaset, imajın yeniden inşası, Suudi Arabistan, Vizyon 2030

Jel Kodları: A14, R5, O53

Saudi Arabia's Sports Diplomacy: Conceptual Background of the Transformation of A Country's International Image

Abstract

This article contributes to the rapidly expanding academic literature on sports and politics over the past two decades by examining the case of Saudi Arabia. It discusses the policy of King Selman of Saudi Arabia, which aims to rebuild

the country's international image through sports diplomacy, and the strategic gains targeted by this approach. The central argument of the article is that, in a conflict-prone region and with an economy still heavily reliant on oil revenues, sports diplomacy helps Saudi Arabia reshape its image in the West. This, in turn, enables the country to align global actors with its economic and security interests while promoting its own alignment with those actors' agendas. As Saudi Arabia seeks to establish strategic partnerships with the West, it uses sports diplomacy to mitigate normative mismatches with the centers of global power while simultaneously becoming a power actor itself by providing significant economic benefits to Western stakeholders through its investments. Domestically, the government leverages the hosting of major sports events to offer citizens broader entertainment options as a means of consumer engagement, while also boosting its popularity among the population. By fostering pride in Saudi Arabia's emergence as a global power player, the leadership strengthens its public support.

Key words: spor diplomacy, international politics, reconstruction of image, Saudi Arabia, Vision 2030

Jell Codes: A14, R5, O53

Giriş

Son yıllarda Birleşik Arap Emirlikleri'nin ardından, Katar, Bahreyn ve en son olarak da Suudi Arabistan spora yaptıkları önemli yatırımlar ve düzenledikleri spor etkinlikleri ile dikkat çekmektedirler. Bu çalışma, mevcut Suudi Arabistan Kralı Muhammed Bin Selman yönetiminin Vizyon 2030 ile belirlemiş olduğu hedeflere ulaşmada spor diplomasisini bir araç olarak nasıl kullandığını tartışmaktadır. Bir başka deyişle bu çalışma, Selman yönetiminin, uygulamakta olduğu “yukarıdan aşağı” reformlar ile bir yandan ülkeyi dönüştürürken, diğer yandan da spor diplomasisi aracılığı ile rejimin algısını değiştirerek uluslararası arenada ve içeride önemli kazanımlar elde etmeyi hedeflediğini savunmaktadır.

Suudi Arabistan, 2015'ten bu yana devam eden Yemen Savaşı sebebiyle insan hakları ihlalcisi olarak uluslararası düzeyde sıklıkla gündeme gelmesi ve bunun yanı sıra kadın hakları ve özgürlük konularından dolayı zaten olumsuz bir uluslararası algıya sahip olması neticesinde imajını düzeltme isteği duyan bir ülkedir. Suudi Arabistan, Orta Doğu'daki jeopolitik önemi, küresel petrol ekonomisindeki yeri ve artan uluslararası yatırım akışındaki etkisi tartışılmaz bir ülkedir ve gerek bölge gerekse dünya siyasetinde merkezi bir konuma sahiptir. Bu jeopolitik önem, ülkenin fiili lideri olan Selman'ın üstlendiği kapsamlı ve hatta gecikmiş yurt içi reformlarla daha da artmaktadır (Mohammadzadeh, 2019:1575). Reformlar arasında, Suudi Arabistan'da yüksek profilli spor etkinliklerinin düzenlenmesi ve dünya genelinde büyük spor yatırımlarının gerçekleştirilmesi gibi spor diplomasisi uygulamaları da bulunmaktadır. Suudi Arabistan'ın spor diplomasisi de, diğer örneklerde olduğu gibi, siyasi bir hedef taşımaktadır: bu hamleler, ülke yapısal bir dönüşüm geçirirken, uluslararası arenada çok boyutlu bir dış politikayı başarı ile yürütmeyi, içeride ise Selman yönetiminin sahip olduğu desteği spor etkinlikleri ile sürdürmeyi amaçlayan kapsamlı bir stratejinin bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son yıllarda Suudi Arabistan'ın gerçekleştirdiği önemli spor etkinlikleri araştırmacıların da dikkatlerini çekmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar genellikle Suudi Arabistan'ın bu stratejisinin iç meşruiyeti sağlama ve rejimin otoriter yapısını devam ettirme çabasına dayandığını öne sürmektedirler (Miguel, 2022). Diğer açıklamalar ise spor diplomasisinin bir parçası olarak spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın uluslararası prestij ve cazibe açısından kazançlar

sağladığını savunmaktadır (Allison & Monnington, 2002; Keys, 2019). Başarılı bir ev sahipliği, bir ülkenin yeteneklerini dünyaya göstermede şüphesiz etkilidir. Bu durum, özellikle Batı dışı "yarı çevre" devletler için önemlidir. Post-kolonyal devletler için oyunlara ev sahipliği yapmak, bağımsızlık ve özgüven simgesi olarak görülmektedir (Cornessilen, 2010:3010). Örnek olarak, 2008 Pekin Olimpiyatları, gelişmekte olan bir ülkenin küresel gücün zirvesine çıkışını simgelemesi açısından önemlidir (Finlay & Xin, 2010:877).

Bu makale Suudi Arabistan'ın spor diplomasisinin arkasında özgüven göstergesi ya da prestij arama gibi sebeplerden ziyade küresel ekonomik ve politik güçlerle ülkeyi entegre etme hedefi olduğunu savunmaktadır. Çalışma, Suudi Arabistan'ın spor girişimlerinin, Suudi ekonomisi, dış politikası ve mevcut Suudi yönetiminin uzun vadeli çıkarlarına yatırım olarak görülebileceğini ileri sürmektedir; bu çıkarlar ulusal düzlemde ve uluslararası boyutlarda birbiriyle örtüşmektedir. Suudi Arabistan'daki spor yatırımları ve etkinliklere ev sahipliği, 2016 sonrası Selman yönetiminde başlatılan reform sürecinin bir bileşenidir. Makalede tartışılacağı üzere spor diplomasisi aracılığıyla Suudi Arabistan dış dünyadaki imajını yeniden şekillendirip Batı ile uyumlu modern bir Arap devleti olarak kabul görmeyi hedeflerken, bu sayede ülkeyi, yabancı yatırımcılar ve uluslararası piyasalar için bir cazibe merkezi olarak sunabilmekte ve petrole bağımlı ekonomisini çeşitlendirme fırsatını elde edebilmektedir. Böylece, petrol gelirleriyle süregelen refahı yabancı yatırımlar, turizm gibi petrol-dışı kaynaklar ile ileriki yıllarda sürdürme olanağı kazanmaktadır. Ayrıca bölgedeki İran etkisine karşı Batı'nın desteğine ihtiyaç duyan Suudi Arabistan, Batı'da yaptığı spor yatırımları ile buradaki ülkelere ekonomik kazanımlar sağlarken, Batı'nın ekonomik çıkarları ile kendi güvenlik çıkarını iç içe geçirmekte ve böylelikle Batı'nın Suudi Arabistan'dan uzaklaşmasını da maliyetli hale getirmektedir (Ettinger, 2023).

Ulusal düzeyde ise, ev sahipliği yapılan spor müsabakaları ile mevcut yönetim, Suudilerin bu ülkenin vatandaşı olmaktan duydukları gururu arttırırken, bir yandan da yüksek petrol gelirlerinin sağladığı refah ile bir tüketim toplumuna dönüşen Suudi'lere bu müsabakaları bir tüketim malzemesi, eğlendirici bir meta olarak sunmaktadır. Bu durum, yönetimi halk nezdinde daha da popüler kılmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca, ülke içerisinde yapılan spor yatırımlarının yeni iş kolları yaratarak ekonomide canlılık sağlayacağı da unutulmamalıdır. Ekonomisini çeşitlendirmiş ve gelir kaynaklarını arttırmış bir Suudi yönetimi, vatandaşların ekonomik refahını güvence altına alırken, sahip olduğu toplumsal desteği de kuvvetlendirebilecektir.

Özetle, Batı ülkelerindeki spor yatırımları ve ev sahipliği yaptığı geniş küresel izleyici kitlesine hitap eden spor etkinlikleri, Suudi Arabistan'ın uluslararası toplumda farklı bir algı yaratma çabasında önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Çatışmalara açık bir bölgede ve ekonomisi hala petrol gelirlerine bağımlı durumdayken spor diplomasisi, Suudi Arabistan'ın imajını yeniden inşa etmesine yardımcı olmakta ve böylelikle, uluslararası arenada ekonomi ve güvenlik alanlarında elde edeceği kazanımları kolaylaştırmaktadır. İçeride ise halk nezdinde yönetimin popülerliğini arttırma görevini üstlenmektedir. Bu makale spor diplomasisi, rejim meşruiyeti, ekonomik dönüşüm ve küresel normatif uyum bağlamlarında literatüre hem teorik hem de pratik düzeyde katkı sunarak Suudi Arabistan örneği üzerinden geniş bir tartışma alanı yaratmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümü spor diplomasisinin teorik tartışması üzerine olacaktır. Bu bölümde spor diplomasisi kavramının literatürdeki tanımlarına değinilecek ve spor diplomasisi "Yumuşak güç"

ilişkinine ele alınacaktır. Spor diplomasisinin Suudi Arabistan'ın yumuşak güç potansiyeline katkısı tartışılacak ve hatta bunun ötesine geçilerek Suudi Arabistan'ın yaptığı yatırımlarla gücün hem öznesi hem nesnesi olduğu tartışılacaktır. Son olarak spor diplomasisi ile ülkelerin uluslararası imajını nasıl değiştireceğine dair kavramsal bir tartışma ile bölüm sonlanacaktır. Çalışmanın ikinci kısmında Suudi Dönüşümünde Spor Diplomasisi ve Vizyon 2030'nun etkileri üzerinde durulacaktır. Vizyon 2030 petrole bağımlılığı azaltıp ekonomiyi çeşitlendirmeyi amaçlayan bir dönüşüm planıdır. Spor yatırımlarının bu planın merkezinde yer aldığı, Kamu Yatırım Fonu aracılığıyla futbol, golf ve e-spor gibi alanlara yapılan yatırımlarla uluslararası imajını dönüştürdüğü ve küresel piyasalar için bir cazibe merkezi olduğu belirtilecektir. Yine bu bölümde spor diplomasisinin rejimin pekişmesine olan katkısı ele alınacaktır. Sonuç bölümünde ise Suudi Arabistan'ın, büyük spor yatırımlarıyla uluslararası görünürlüğünü artırmayı ve küresel sermaye çekmeyi başarsa da bu stratejinin ekonomik sürdürülebilirlik ve toplumsal dönüşüm üzerindeki etkilerinin belirsizliğini koruduğu belirtilecektir.

1. Teorik Tartışma

Sporun devletler tarafından nasıl kullanıldığını anlamak için önce spor diplomasisi ve sporla ilgili kavramların literatürde nasıl tanımlandığını anlamak gerekir. Spor diplomasisi kavramını Murray şöyle açıklamaktadır:

“Spor diplomasisi, spor insanlarını ve spor etkinliklerini kullanarak, yabancı kamuoyları ve kuruluşlar arasında etkileşimde bulunmak, bilgilendirmek ve olumlu bir imaj yaratmak için, algılarını hükümetin dış politika hedeflerine daha uygun bir şekilde şekillendirmeyi amaçlar” (Murray, 2012: 581).

Grix ve Brannagan ise spor diplomasisini kamu diplomasisini altında yer alan bir çalışma alanı olduğunu belirtmekte ve genellikle, karşılıklı güven inşa etme, işbirliğini teşvik etme ve kendi ülkesini çekici kılma amacıyla doğrudan yabancı kamuoylarıyla iletişim kurmaya yönelik hükümet liderliğindeki herhangi bir girişim olarak tanımlamaktadır (Grix & Brannagan, 2024:2). Melissen'e göre (2005) spor diplomasisi kabaca bir devletin dış politika çıkarlarını güvence altına almak için bir araçtır. Daha yeni ve kapsamlı bir tanımında ise spor diplomasisi ulus devletler, devlet dışı aktörler ve bireyler arasındaki geniş bir yelpazede yer alan spor, kültürel, ekonomik ve siyasi faaliyetler olarak görülmektedir (Postlethwaite ve diğerleri, 2023: 2). Spor diplomasisinde amaç, sporcular ve spor etkinlikleri aracılığı ile yabancı kamu ve kuruluşların algılarını şekillendirerek hükümetlerin olumlu bir imaj çizmelerini ve dış politika hedeflerine ulaşmalarını sağlamaktır (Stuart, 2012).

Literatürde spor diplomasisi ile adları sıkça beraber geçen diğer iki kavram “sportswashing” ve yumuşak güçtür¹. Yumuşak güç kavramını literatüre tanıtan Nye'a göre devletler, siyasi gündemi dolaylı olarak başkalarının tercihlerini şekillendirecek şekilde uyarlamayı seçebilirler; bunu da uluslararası topluma çekici gelen bir kültür, yenilikçi ideolojiler ve/veya güvenilir ve övgüye değer

¹ Yumuşak güç kavramının spor diplomasisi ile ilintili olarak literatürde yer alınması kabaca 2012 yılında başlamıştır (Brannagan & Giulianotti, 2015; Grix, 2012) ve o zamandan beri büyük ölçekli mega spor müsabakalarına ev sahipliğini ve stratejik spor yatırımlarını analiz etmek için en çok kullanılan kavram haline gelmiştir.

kurumlar, değerler ve politikalar yoluyla yapabilirler (Nye, 2008). Yumuşak güç, bir devletin hedeflerine “zor” (coercion) kullanma yerine “çekim yoluyla” (attraction) ulaşma becerisidir (Keohane & Nye, 1998: 88). Bu tür bir çekim ancak yumuşak güç stratejisinin alıcı tarafında bulunanlar, bunu üreten devlete onay, rehberlik ve ya liderlik için baktıklarında ya da ulusal ve/veya uluslararası başarılarını taklit etmeye çalıştıklarında bir sonuca ulaşmış olur (Keohane & Nye, 1998: 88).

“Sportswashing” ise ilk Batılı gazeteciler tarafından küresel düzlemde baskıcı rejimlerin imajlarını “temizlemek” için yaptıkları spor yatırımları için kullanılmıştır (Delaney, 2022; Lawson, 2022; Boykoff, 2022:343; Ettinger, 2023:532)². Boykoff’a göre bu kavram, siyasi liderlerin dünyada önemli veya meşru görünmek amacıyla sporu kullanırken, milliyetçiliği körükleyip ülke içindeki kronik toplumsal sorunlar ve insan hakları ihlalleri gibi meselelerden dikkati başka yöne çekme çabası olarak görülmelidir (Boykoff, 2022: 342). Burada anlaşılması gereken uluslararası arenada diğer devletler tarafından “çekici” bulunmayan siyasi ve sosyal değerlerle ilişkilendirilen devletlerin, “yumuşak güç” stratejisi seçeneğine sahip olmadıkları ve ulusal çıkarlarını ve dış politika hedeflerini sürdürmek için başka stratejiler benimsemek zorunda olduklarıdır (Grix & Brannagan, 2024:7). Spor üzerinden kendi imajlarını “yıkayıp” temizlerken, uluslararası arenada statülerini arttırmakta ve devlet çıkarlarına da hizmet etmektedir.

Bu çalışmada spor diplomasisi kavramı Grix ve Brannagan’a referansla hem yumuşak güç hem de spor üzerinden kendini aklama (sportswashing) stratejilerini kapsayan geniş kapsamlı bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Grix & Brannagan, 2024:7). Makalenin savına uygun olarak, Suudi Arabistan, yaptığı spor yatırımları ve ev sahipliğinde gerçekleştirdiği spor etkinlikleri aracılığıyla küresel bağlamda olumsuz imajını temizleyip (*sportwashing*) kendine yeni bir kimlik inşa ederken, bu durum ülkenin yumuşak güç potansiyelini de desteklemektedir. Bu bağlamda her ne kadar mevcut literatür yumuşak gücün yansıması olarak spor yatırımlarını ve düzenlenen mega spor müsabakalarını ele alsada (Attali, 2016; Brannagan & Giulianotti, 2015; Gorokhov, 2015), Nye’e referansla yumuşak gücü başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneği olarak tanımlayıp- bunu da devletlerin askeri tehdit ya da ekonomik yaptırımlar gibi sert güç kullanması yerine bir ülkenin değerlerini ve fikirlerini çekici kılmak yoluyla yaptığını düşündüğümüzde (Nye, 2004: 5)- bütün bu yapılan yatırımları ve etkinlikleri Suudi Arabistan’ın “spor yoluyla yumuşak güç oluşturma” çabası olarak okumak daha gerçekçi görünmektedir (Ganji, 2022; Grix & Brannagan, 2024). Hatta gücü yumuşak veya sert olarak iki ayrı kategoriye ayırmak yerine, Foucault’nun söylemini benimseyerek Suudi Arabistan’ın spor aracılığıyla gücün hem öznesi hem de nesnesi haline geldiğini söylemek mümkündür (Foucault, 1980:98).

Koch’un da vurguladığı gibi, sporun jeopolitik bir boyutu vardır. Bu bağlamda spor, uluslararası toplumdaki hiyerarşide devletlerin öne çıkma şansını arttırabilir. Başarılı atletlerin elde ettiği sportif başarılar veya inşa edilen görkemli statlar ve spor tesisleri, bir devlete öteki devletler

² Kavramın kökeni ile ilgili olarak Boykoff terimin ilk olarak 2015 yılında Azerbaycan’ın Bakü kentinde düzenlenen Avrupa Oyunları öncesinde önem kazandığını ve insan hakları savunucusu Rebecca Vincent’in, Azerbaycan diktatörü İlham Aliyev’in baskıcı politikalarını ifşa etmeyi amaçlayan Sport for Rights kampanyası için hazırlanan bir basın açıklamasında “sportswashing” ifadesini kullanarak bunu, “ülkenin insan hakları sicilini prestijli sponsorlar ve etkinliklere ev sahipliği yaparak göz ardı etme çabası” olarak tanımladığını söyler (Boykoff, 2022: 343)

karşısında üstünlük elde etmesini sağlayabilir (Koch, 2015:523). Spor etkinliklerine ev sahipliği yapan ülkeler, kendilerini iş ve eğlence merkezi olarak tanıtmaya fırsatına sahip olurken uluslararası toplumda oluşmuş olumsuz imgeleri veya stereotipleri kırma potansiyeli de elde etmektedirler. 2016 yılında Birleşmiş Milletler'de bir konuşma yapan Katar Bakan Müsteşarı Hassan Al-Thawadi'nin dedikleri bu bağlamda bölgeden önemli bir örnektir:

"2022 FIFA Dünya Kupası, öncelikle Arap Dünyası ve Orta Doğu'nun gerçek, barışçıl doğasını tüm dünyaya sergileme fırsatıdır. Bölgenin, çatışma dışında nedenlerle manşetlerde yer alması için bir fırsattır. İnsanların bölgeye seyahat etmeleri ve on yıllardır ve yüzyıllardır sürdürülen klişelerin ötesine geçmeleri için bir fırsattır. İnsanlar arası ilişkilerin önemi küçümsenmemelidir ve bunun için futbol ve Dünya Kupası kadar etkili bir araç yoktur." (Al-Thawadi, 2016).

İngiltere Premier Lig'de Liverpool takımında oynayan başarılı Mısırlı futbolcu Mohamed Salah'ın, kendini dini vecibelerini yerine getiren bir Müslüman olarak tanıtmaya İngiltere toplumunda Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarının azalması ve İslam dinine dair olumsuz algıyı en azından bir kesim nezdinde yumuşatmada önemli bir rol oynamış ve İngiltere'de "Salah etkisi" denilen bir olguya yol açmıştı (Steimle, 2019)³. Takımlarının başarılı olmasını arzulayan apolitik olan futbol severler, bu süreçte Müslümanlara yönelik olumsuz algılarını kırabilmiştir (Mosly, 2022).

Sporun, Batı dünyasına kültürel kabulü sağlamak ve algıları değiştirmek için nasıl güçlü bir araç olabileceğinin farkında olan bir başka Körfez ülkesi ve bu çalışmanın konusu olan Suudi Arabistan benzer bir yolu takip etmekte ve spora yaptığı yatırımlarla Batı toplumlarındaki algısını yeniden inşa etmekte ve Batı ile yakınlaşmasını pekiştirmektedir. Arjantinli dünya futbol yıldızı ve uzun yıllar Avrupa'da top oynamış Lionel Messi'nin, Suudi Arabistan Turizm Dairesi'nin marka elçisi olarak resmi olarak atanması bu bağlamda önemlidir (Mosly, 2022:14). Benzer şekilde Suudi Arabistan 2022'nin başlarında Cidde'deki Kral Abdullah Ekonomik Şehri'nde gerçekleştirdiği LIV Uluslararası Golf Turnuvası'nı küresel düzlemde ülkenin itibarını arttırmak ve uluslararası toplumda süregelen olumsuz Suudi imgelerini yıkmak için kullanmış ve yıldız golf oyuncusu Tiger Woods'u konuk etmişti. Woods'un kendisine yöneltilen neden Suudi Arabistan'da oynamaya geldiğine dair uluslararası kamuoyundan gelen eleştirilere verdiği cevap, Suudi Arabistan'ın spor üzerinden kimlik algısını yönetme ve Batı dünyasıyla yakınlık kurma çabasına uygun düşmüştür: "Bunun arkasındaki politikaları anlıyorum. Ama golf oyunu bunun çoğunu iyileştirmeye yardımcı olabilir" (Mosly, 2022: 18). Spor, Suudi Arabistan'ı tam da Foucault'nun tanımladığı şekilde gücün hem öznesi hem de nesnesi yapmaktadır. Güce ve prestije hâlihazırda sahip olan Batılı devletlerin yanında konumlanmak isteyen Suudi Arabistan, bu anlamda gücün nesnesi konumundayken; Batı ülkelere yaptığı milyonlarca dolarlık yatırımlarla bu ülkeler üzerinde nüfuzunu ve etkisini artırarak gücün öznesi haline gelmektedir.

³ Steimle çalışmasında Liverpool taraftarları'nın Salah'ın dindar bir Müslüman olduğunu gördükçe İslam'ın İngiltere'nin değerleriyle uyumlu olduğunu söyleme olasılıklarının önemli ölçüde arttığını belirtmiştir. Bknz. Steimle, Mei-Lan (2019), The Salah Effect

Spor diplomasisi yolu ile devletlerin yaptıkları spor yatırımlarının ülkelerinin uluslararası arenadaki algılarını nasıl değiştirebileceğine dair yaptığı çalışmada Grix ve diğerleri ilk başta sermaye zengini ancak kültüre güce ve prestije sahip olmayan ülkelerin yatırım yaptıkları Batılı ülkeler ile aralarında değerler, normlar ve kültürel farklılıkların uyumsuzluğu hakkında olumsuz anlatıların ortaya döküldüğünü, sonrasında bunu karşı anlatıların takip ettiğini, bir sonraki aşamada eleştirinin azaldığını, medya ilgisinin düştüğünü ve yatırımlar sonucu güçlü ve prestij sahibi Batı'nın artık elde ettiği ekonomik getiriye odaklandığı belirtirler. Bu savı Suudi Arabistan'ın İngiltere Premier Lig takımı Manchester City'ye yaptığı yatırımlar üzerinden tartışırken, Manchester City Futbol Kulübü'ne yapılan büyük yatırımların ardından gelen saha başarısı ve lig şampiyonlukları sonucunda artık nadiren Suudi Arabistan'ın Batılı ülkeler ile olan normatif uyumsuzluğunun tartışma konusu haline geldiğinin altını çizerler (Grix ve diğerleri, 2023:8). Bir başka makalede Grix ve diğerleri bu durumu yatırımcıların "sportswashing"den daha öteye geçme çabasının ve nihayetinde spor aracılığıyla "yumuşak güç" edinmeye yönelik uzun vadeli stratejilerinin bir parçası olduğuna atıf yaparlar (Grix & Brannagan, 2024:7).

Burada sorulması gereken asıl soru Suudi Arabistan'ın Batı'daki algısını değiştirmek için neden bu kadar para harcadığıdır. Bu çalışmanın savunduğu gibi Suudi Arabistan'ın spor diplomasisi ile uluslararası algıları şekillendirme çabası esasında Suudi Arabistan'ın küresel pazarlar ve uluslararası toplum ile etkileşimde bulunarak (özellikle turizm, finans ve ticaretle bağlantılı olanlar olmak üzere) ekonomisinin petrol gelirlerine olan yüksek bağımlılığını azaltma ve ekonomisini çeşitlendirme hedefini desteklemektedir (Vizyon 2030, 2016). Şu anda devletin petrol ve doğal gaz sektörleri ülkenin toplam hükümet yıllık gelirlerinin %62'sine katkıda bulunmaktadır ve hükümetin hedeflerinden biri bu durumu değiştirip, ekonomik çeşitliliği sağlamaktır (Ahuja, 2024). Bu noktada unutulmaması gereken, ekonomiyi çeşitlendirirken yeni ekonomik sektörlerin bu tür etkinliklerle desteklenmesi gerekliliğidir. Bu bağlamda, geniş bir küresel izleyici kitlesine hitap eden spor müsabakalarına görkemli bir şekilde ev sahipliği yapmak, özellikle turizm sektörüne önemli katkılar sağlayacaktır. Geleneksel olarak petrol gelirlerine dayanan bir rant ekonomisinden uzaklaşarak farklı sektörlerde büyüme hedefleyen Suudi Arabistan için uluslararası basın ve finans çevrelerinde olumlu bir imaj yaratmak, ülkeye yabancı yatırımcı ve turist çekmek açısından da etkili olacaktır (Koch, 2018; Ettinger, 2023). İşte bu noktada spora yapılan yatırımlar Suudi Arabistan'ın 'kozmpolit', 'modern' ve 'küreselleşmiş' imajını yaymak için etkin bir araçtır (Koch, 2018:3).

İkinci olarak, spor diplomasisi devletlerarası çatışmalara açık bir bölgede Suudi Arabistan'ın ulusal güvenliğini ve istikrarını güçlendirmek için Batı ile stratejik ortaklık kurma amacını desteklemektedir. Nye'nin bahsettiği gibi yumuşak güç; çekici kültür, değerler ve uygulamalarla nüfuz oluşturmayı içerir ve spora yaptığı yatırımlar ile Suudi Arabistan Batı nezdinde bunu oluşturmak istemektedir. Foucault üzerinden söyleyecek olursak, gücün öznesi Batı ile arasındaki normatif uyumsuzluğu spor diplomasisi ile bertaraf etmeyi hedeflemektedir.

Batı ile yakın olmak, hiç şüphesiz Suudi Arabistan'ın İran ve vekilleriyle devam eden bölgesel güç mücadelesinde uluslararası desteği güvence altına alması açısından önemlidir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan'ın küresel ve yerel spor yatırımlarını, Batı'yı Suudi ulusal çıkarlarıyla bağlamayı amaçlayan dış politika hedefine hizmet eden bir unsur olarak görmek mümkündür. Suudi

Arabistan'ın bu yatırımları Batılı ulus ötesi kapitalist elitlerin, uluslararası spor organizasyonlarının ve küresel reklam veren grupların çıkarlarına uyumludur. Bölgesel güç siyaseti çerçevesinde Suudi Arabistan, Batı'nın ekonomik çıkarları ile kendi güvenlik çıkarını iç içe geçirerek, Batı'nın Suudi Arabistan'dan uzaklaşmasını maliyetli hale getirmektedir (Ettinger, 2023:541).

Spor diplomasisi bir yandan Suudi Arabistan'ın gelişmiş demokratik ülkelerdeki algısını değiştirirken, bir yandan da Suudilerin, ülkelerinin küresel bir güç oyuncusu olarak görünmesinden gurur duymalarını sağlamaktadır (Boykof, 2022:348). Bu tür etkinliklerin ülkenin milli gururunu okşarken, halkın siyasi sisteme yönelik desteğini sağlamada yardımcı olduğu 2014 yılında Soçi'de düzenlenen Olimpiyatlara ev sahipliği yapan Rusya örneğinde gözlemlenmiştir (Alekseyeva, 2014:159). Suudi Arabistan'daki yönetimin de benzer hedefler doğrultusunda hareket ettiğini söylemek mümkündür (Ettinger, 2023:537). Ayrıca nüfusu nispeten genç (31,8 yaş ortalaması) bir ülkede daha geniş eğlence seçeneklerini bir tüketim aracı olarak sunmak yönetimin halk nezdindeki popülerliğine olumlu katkı yapacaktır (Ettinger, 2023: 532). Walt'un da belirttiği gibi bunu yaparak rejim, nüfusunun maddi isteklerini tatmin ederken, toplumsal memnuniyeti de arttırmakta ve böylece, hoşnutsuz bir toplumda yükselmesi olası siyasi taleplerin de ortaya çıkmasını baştan engelleyebilmektedir (Walt, 2021).

Özetle, Suudi Arabistan'ın spor diplomasisi rejimin sürekliliğini ve gücünün pekişmesini küresel sermaye için cazip, çeşitlendirilmiş bir ekonomi ve güçlendirilmiş bir dış politika ile sağlamakta ve Batı'nın çıkarlarını Suudi rejiminin çıkarlarıyla uyumlu hale getirmede etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Ulusal düzlemde ise kapsamlı siyasal reformlar ile ülkenin yapısı değişirken yönetime olan desteği sağlamlaştırmada ve ekonomik refahın sürdürülebilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

2. Suudi Arabistan'ın Dönüşüm Sürecinde Spor Diplomasisi: Vizyon 2030 Hedefleri, Spor Yatırımları ve Küresel İmajını Dönüştürme Çabaları

Suudi Arabistan'ın mevcut kralı Muhammed bin Selman, 2016 yılında duyurulan Suudi Vizyon 2030 ile Suudi Arabistan'ın ekonomik, sosyal ve siyasi yapısında önemli bir dönüşümü başlatmıştır. Ağırlıklı olarak Selman'ın öncülüğünde yürütülen bu stratejik çerçeve, Suudi Arabistan'ın petrole bağımlılığını azaltmayı, ekonomisini çeşitlendirmeyi, küresel pazara entegre olmasını ve daha kapsayıcı bir toplum oluşturmaya yönelik adımlar atmaya hedeflemektedir (Saudi Vision, 2030).

Selman'ın, Suudi Arabistan'ın doğal kaynaklar, özellikle petrol bağımlılığı sebebi ile çizdiği geleneksel rantiyer devlet profilini Vizyon 2030 planı ile dönüştürmeyi hedeflediği açıktır. Bu bağlamda, ülkenin ekonomik girdilerini petrol dışı kaynaklarla çeşitlendirmek ve enerji sektörü dışında güçlü ve sürdürülebilir bir ekonomi yaratmak için Selman bir yandan yenilenebilir enerji projelerine yatırım yaparken (özellikle güneş ve rüzgar enerjisi ile doğal gaz alanlarında özel sektör yatırımlarını teşvik ederek), bir yandan da 600 milyar dolarlık Kamu Yatırım Fonu aracılığıyla spor ve eğlence sektörüne (filmler ve televizyon dizileri) yatırım yapmaktadır (Rakıpoğlu, 2024).

Vizyon 2030'un gerçekleşebilmesi için ülkenin daha liberal ve özgür bir atmosfere sahip olması gerektiği bilincinde olan Selman, ülkenin baskın dini ve kültürel kodlarına meydan okuyarak toplumsal yaşamı modernleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu yeni süreçte dinin rolü oldukça sınırlı çizilmektedir: Yıllarca Vahhabizm ve Selefilik ile özdeşleşen Suudi Arabistan yerine, mevcut yönetim daha modern, Batı ile entegre, hoşgörüyü vurgulayan bir din anlayışını teşvik etmektedir (Rakıpoğlu, 2024).

Suudi Arabistan'ın spor yatırımları, Vizyon 2030 stratejisinin merkezinde yer almakta ve bu girişimde Kamu Yatırım Fonu (PIF) öncü bir rol üstlenerek futbol, golf ve e-spor gibi çeşitli alanlara milyarlarca dolarlık yatırımlar yapmaktadır. Bu durum, Vizyon 2030'da açıkça belirtildiği üzere Suudi Arabistan'ın modern ve dinamik bir ülke olarak konumlandırmasını amaçlayan küresel bir yeniden markalaşma çabasının yansımasıdır (Saudi Vision, 2030).

Daha açıkça belirtecek olursak spor yatırımlarından önemli beklentileri olan Selman yönetimi ilk başta petrol bağımlılığını azaltarak ekonomide alternatif sektörler geliştirmeyi hedeflemekte ve bu bağlamda spor yatırımlarını, turizm, altyapı ve eğlence yoluyla yeni gelir kaynakları yaratması açısından önemsemektedir. Örnek olarak, önemli spor etkinlikleri olarak görebileceğimiz Suudi Arabistan Grand Prix, profesyonel boks maçları ve golf turnuvaları uluslararası ziyaretçileri ve medya ilgisini çekerek turizm ve konaklama sektörlerine doğrudan katkı sağlarken, Kamu Yatırım Fonu (PIF), Newcastle United'ın %80'lik hissesini alarak ve LIV Golf'ü finanse ederek bu yüksek profilli yatırımlar sayesinde küresel sermayeyi ve uluslararası ortaklıkları ülkeye çekmeyi ve böylelikle ilgili sektörlerde yabancı yatırımı teşvik etmeyi hedeflemiştir.

Hiç şüphesiz spor yatırımları ülke içerisinde istihdam yaratmada ve insan sermayesinin gelişmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Spor tesislerinin geliştirilmesi, spor etkinlikleri yönetim şirketleri ve bunları yayınlayacak medya ağlarının oluşturulması gibi adımlarla Selman, pazarlama, yönetim ve spor bilimi alanlarında özellikle genç nüfus için istihdam artırmayı amaçlayan Vizyon 2030 hedeflerini hayata geçirme başarısını göstermektedir. Ayrıca spor yatırımları, gençler arasında spor yönetimi, antrenörlük ve spor eğitimi gibi alanlarda beceri gelişimini destekleyerek Vizyon 2030'un çeşitlendirilmiş ekonomi hedefi için gerekli olan yerel yeteneklerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın ülke yöneticileri açısından birçok motivasyonu bulunduğu literatür bize söylemektedir (Vitali, 2015; Jonathan, 2012). En yaygın savlardan biri bu tür etkinlikler sayesinde ev sahibi ülke hükümetinin meşruiyetinin arttığıdır (Cornelissen, 2010). Bir başka sav, ulusal kimlik spor etkinliklerinde ön planda olduğundan, bu tür etkinliklerin ülkenin rekabet ve ev sahipliği yeteneklerini sergileme fırsatı sunmasına yardımcı olmasından ve ulusal gurur üzerinde olumlu etkiler yarattığından bahseder. Selman yönetiminin herhangi bir meşruiyet arayışı olmamakla beraber, başarılı bir ev sahipliğinin ulusal gurur üzerinde yaratacağı olumlu etkiler ve bu tür geniş çaplı etkinliklerin sunduğu eğlenceli ortamlar düşünüldüğünde, Selman yönetiminin halk nezdinde popülerliğini arttıracak spor etkinliklerinden toplumsal destek devşirmeyi hedeflediğini söylemek abartı olmaz.

Vizyon 2030 kapsamında Suudi Arabistan'ın spor yatırımları, ekonomik çeşitlilik, büyüme ve küresel tanınırlığın artmasına yönelik katalizör görevi görürken, sporun evrensel çekiciliği

sayesinde spor diplomasisi içsel dönüşüm sürecinde mevcut yönetimin popülerliğine katkı sunmakta ve uluslararası alanda ülkenin imajını güçlendirmeye yardımcı olmaktadır.

Teorik tartışma bölümünde bu çalışmada spor diplomasisi kavramının hem yumuşak güç hem de spor üzerinden kendini aklama (sportswashing) stratejilerini içeren kapsamı geniş bir kavram olarak tanımlandığını belirtmiştik. Küresel çapta izlenen spor etkinliklerine gerek ev sahipliği yaparak ve gerekse sponsor olarak Suudi Arabistan, uluslararası algıları değiştirme ve kendini ilerici, iş dostu bir ülke olarak tanıtmaya fırsatı bulmaktadır. Makalenin savına uygun olarak, bu yeni imaj, diplomatik ilişkileri, ekonomik ortaklıkları ve kültürel alışverişi kolaylaştırarak Suudi Arabistan'ın küresel alandaki etkisini yani yumuşak güç uygulama potansiyelini genişletmektedir. Özellikle futbol gibi popüler sporlara yapılan yatırımlar, Suudi Arabistan'ın küresel kitlelerle bağlantı kurmasını sağlamaktadır. İleriki yıllarda Suudi Arabistan'ın spor yatırım stratejisinin bir parçası olarak Cidde'yi eğlence ve turizm merkezi olarak tasarlamak istemesi ve NEOM gibi projeler ile Suudi Arabistan'ın sürdürülebilir kış sporlarına ev sahipliği yapmayı planlaması, ülkenin uluslararası turizm ve spor etkinlikleri alanında bir merkez haline gelme hedefi olarak karşımıza çıkmaktadır (Elsborg, 2023). Bu uluslararası görünürlük, Suudi Arabistan'ın modernleşme çabaları hakkında daha dengeli bir uluslararası anlatı oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır.

Spor alanında en önemli birinci derece mega-etkinlikler FIFA Dünya Kupası ve Olimpiyatlar'dır. Bu etkinlikler devasa ilgi çekerken, büyük maliyetler de getirmektedir. İkinci derece etkinlikler ise daha küçük ölçekte yapılan, örneğin Commonwealth Oyunları ve Asya Oyunları gibi etkinliklerdir. Üçüncü derece etkinlikler ise bölgesel katılımcılara sahiptir. Dördüncü derece etkinlikler, küresel çekiciliği olmayan ancak uluslararası olan etkinlikleri içerir, örneğin Super Bowl veya golf turnuvaları bu kapsamda ele alınır. Suudi Arabistan, daha çok üçüncü ve dördüncü seviye etkinliklere yatırım yapmıştır. Her ne kadar 2030 Dünya Kupası'na adaylık başvurusunda bulunacağı söylene de, şu ana kadar daha düşük profilli etkinliklere odaklanmıştır.

Aslında Suudi Arabistan'ın spor diplomasisi stratejisi 2015'ten beri aktif olarak devam etmektedir. 620 milyar ABD doları değerindeki Kamu Yatırım Fonu (PIF), hem ulusal hem de uluslararası birçok spor alanına yatırım yaparak dikkat çekmektedir (Helleiner, 2009). Yatırımlara dair bilgiler, Suudi hükümetinin gizliliği ve özel şirketlerin katılımı nedeniyle sınırlı olsa da, insan hakları örgütü Grant Liberty, MBS'nin yükselişiyle 2016-2021 yılları arasında Suudi Arabistan'ın spor etkinliklerine 1,5 milyar dolardan fazla harcadığını belirtmektedir (T24, 2021). Bu rakama, devam eden teklifler için ayrılan yarım milyar dolar ve reddedilen teklifler için harcanan 800 milyon dolar dahil değildir. Toplam miktardan ziyade, bu fonların geniş bir yelpazede farklı ülkelerdeki spor projelerine dağıtılması dikkat çekicidir.

Suudi Arabistan 2015'ten bu yana Kamu Yatırım Fonu (PIF) aracılığıyla motor sporları, dövüş sporları, at yarışları, tenis gibi birçok alanda yatırım yapmıştır. Öne çıkan yatırımlar arasında F1 için 644 milyon dolar, dövüş sporlarına 107 milyon dolar ve at yarışlarına 60 milyon dolar bulunmaktadır. Ayrıca, Suudi Arabistan, 2020'de Japon SNK şirketini satın alarak video oyunlarına 3 milyar dolar yatırım yapmıştır. 2022'de ise ESL Gaming'i 1,05 milyar dolara almış ve e-sports alanında büyük bir hamlede bulunmuştur (Zidan, 2022b).

Futbol ve golf gibi daha büyük yatırımlar ise Suudi Arabistan'ın Batılı ekonomik çıkarlarla olan ilişkilerini gözler önüne sermektedir. PIF, Newcastle United'ı 400 milyon dolara satın almıştır. Ancak, satın alım, Suudi Arabistan ile Katar arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle gecikmiştir. Bu süreç, Suudi devletinin kulüp üzerindeki kontrolünü sınırlamak için yapılan hukuki teminatlarla tamamlanmıştır (Mai, 2021). Newcastle alımının yanı sıra, Suudi Arabistan İtalyan Süper Kupa'sı için 24 milyon dolar ödemiş ve Cristiano Ronaldo, Al Nassr ile 210 milyon dolarlık sözleşme imzalamıştır (Sheldon & Kay, 2023).

Suudi Arabistan'ın düzenlediği LIV Golf Turu büyük spor yatırımlarına başka bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. 2019'da uzun süredir var olan PGA (Walt, 2022) turuna alternatif olarak düşünülen LIV, Suudi Arabistan'ın Varlık Fonu tarafından finanse edilmiş ve verdiği yüksek ödüllerle önde gelen golfçüleri çekmeyi hedeflemiştir. İlk turnuvada Suudi Arabistan 25 milyon dolar ödül dağıtırken, kazananlara da 4 milyon dolar ödeme yapmıştır (Walt, 2022).

LIV ve Newcastle girişimleri, Suudi Arabistan'ın spor portföyünde öne çıkan varlıklardır ve farklı nedenlerle dikkat çekmektedir. Newcastle'ın Premier Lig'e uyum sağlaması mevcut iş dünyasıyla barışıkken, LIV PGA'nın doğrudan bir rakibi olarak düzeni tehdit etmektedir. PGA, LIV oyuncularını turnuvalardan men ederek bu rakip oluşumun etkisini sınırlamaya çalışmaktadır. İki girişim, Suudi Arabistan dışında faaliyet gösteren kâr elde etmekten ziyade izleyici çekme ve medya ilişkileri kurma amaçlıdır. İlk sezonunda büyük zarar eden LIV, Suudi yatırımlarının sıra dışı karakterinin bir örneği olarak, Batı'daki siyasi ve ekonomik yapılarla da bağlantılıdır (Ettinger, 2023:534). Suudi Arabistan'ın bu yatırımları Batılı ulus ötesi kapitalist elitlerin, uluslararası spor organizasyonlarının ve küresel reklam veren grupların çıkarlarına uyumludur. Bu makalenin de vurguladığı üzere, bu tür yatırımlar kâr olgusundan ziyade Suudi Arabistan'ın "küreselleşmiş", "modern" bir ülke olarak uluslararası toplumda kabul görmesine yardımcı olmak ve görünürlüğünü arttırmak açısından değerlidir. Suudi Arabistan'ın İran ile çekişmesi ve bölge ülkeleri (Yemen ve Katar) ile olan çatışmalı ilişkileri düşünüldüğünde bölgesel güç siyaseti çerçevesinde Suudi Arabistan'ın Batı'nın desteğine ihtiyaç duymaktadır. Batı'ya yapılan yatırımların sonucunda Batı'nın ekonomik kazanç elde etmesi Suudi Arabistan'ın ulusal güvenliğine de katkı yapacaktır: Batı'nın ekonomik çıkarlarını kendi güvenlik çıkarı ile iç içe geçirerek Suudi Arabistan, Batı'nın kendisinden uzaklaşmasını da maliyetli hale getirmektedir. Teorik tartışma bölümünde bahsedildiği gibi, Suudi Arabistan'ın Batı dünyasındaki algısını yeniden şekillendirme çabası olarak okuyabileceğimiz bu tür spor yatırımları, Suudi Arabistan'ı gücün hem nesnesi hem de öznesi konumuna getirmektedir.

Uluslararası prestij kazanma amacı, Suudi Arabistan'ın stratejilerinde henüz öncelikli bir unsur gibi görünmemektedir. Diğer gelişen ülkelerin aksine, dünya sahnesinde güçlü bir toplum olarak kendini tanıtmaya isteği yoktur. Ancak, uzun vadede spor yatırımları ve etkinliklere ev sahipliği yapma, ülkenin uluslararası prestijini artırma potansiyeline sahiptir. 2014-2019 yılları arasında dövüş sporları, satranç ve alt düzey futbol liglerine yatırım yapılırken, 2020 itibarıyla Newcastle, LIV golf turu, Formula 1 ve Cristiano Ronaldo'nun Al Nassr'a transferi gibi büyük yatırımlar gündeme gelmiştir (Ettinger, 2023:535). Ayrıca, Suudi Arabistan'ın 2030 FIFA Dünya Kupası için ortak bir teklif verme düşüncesi, daha prestijli spor platformlarına yönelme ve bu platformlar

aracılığıyla uluslararası kamuoyunda yaratmak istediği yeni algısını pekiştirme ve yumuşak güç elde etme arayışının göstergesidir.

Bu yüksek profilli spor yatırımlarıyla birlikte Suudi Arabistan, yerel spor katılımını artırmaya da odaklanmaktadır. *Vizyon 2030* kapsamında yürütülen *Herkes İçin Spor* gibi programlarla yerel toplulukları fiziksel aktivitelere katılmaya teşvik etmektedir. Kadın sporcuların da desteklendiği projeler ile toplumsal katılım genişletmektedir; kadın futbol ligi gibi yenilikler, cinsiyet eşitliği konusundaki toplumdaki büyük dönüşümü simgelemektedir (Elsborg, 2023).

Spor diplomasisi kavramını Grix ve Brannagan'a referansla hem yumuşak güç hem de spor üzerinden kendini aklama (sportswashing) stratejilerini kapsayan geniş kapsamlı bir kavram olarak tanımladığımızı belirtmiştik. Bu bağlamda spor diplomasisinin bazı çelişkileri de su üstüne çıkardığını hatırlamak gerek. 2022 yılında Suudi Arabistan Grand Prix'e ev sahipliği yaparken, Yemenli Husi isyancılar, Cidde liman kenti yakınlarındaki bir Aramco petrol deposuna saldırı düzenledi (Hubbard, 2022). Bu olay, Suudi Arabistan ve İran arasındaki yedi yıldır süren vekâlet savaşının, Suudi Arabistan'ın küresel spor etkinliklerinde ev sahibi ve sponsor olarak yeni rolünü sergilemeye çalıştığı bir spor etkinliğine yansımaya sebep oldu. Bu saldırı, uluslararası spor diplomasisinin temelindeki çelişkiyi bir kez daha ortaya çıkardı. Suudi Arabistan bir yandan insan haklarını ihlal eden ve komşularıyla savaş halinde olan otoriter bir teokrasi olarak bilinirken, diğer yandan kendisini dünyaya modernleşen, güvenli ve kârlı bir iş ortamı olarak tanıtmak için spor diplomasisini kullanan bir ülke durumundaydı. Bu olay tam da Suudi Arabistan'ın unutturmaya çalıştığı imajını medya yolu ile dünya kamuoyunun dikkatine sundu. 2015'te başlayan Yemen savaşında Suudi Arabistan günümüze dek uluslararası hukuku ihlal ederek binlerce sivil öldürmüştür. Suudi Kamu Yatırım Fonu Newcastle United'ı satın alıp LIV Golf Ligi'ni düzenledikten sonra, Yemen'e yönelik hava bombalamaları daha da artmıştır. Bu durum, spor yoluyla aklama ve askeri müdahale arasındaki ilişkinin basit bir nedensellikten çok daha geniş bir ontolojik soruya işaret ettiğini göstermektedir.

Suudi Arabistan'ın spor diplomasisi tartışmalı rejimlerin demokratik olarak görülen ülkelerde profesyonel spor kulüplerini satın aldığı veya büyük etkinliklere ev sahipliği yaptığı farklı bir "spor yoluyla aklama" versiyonunu içermektedir. Bu, dünyanın en iyi sporcularını adeta fahri elçiler olarak kiralamak anlamına gelmektedir. 2021'de Suudi Arabistan'ın Newcastle United futbol kulübünü satın alması buna örnektir. Premier Lig yetkilileri, Kamu Yatırım Fonu'nun Suudi hükümetinden bağımsız olduğu güvencesiyle ikna edilmiştir. Bu satın alma, Suudi Arabistan'ın ülke içinde düzenlediği spor etkinliklerinden farklı olarak, politikaya ilgisiz taraftarların Suudi Arabistan'a bakışını yumuşatmayı ve ülke içindeki itibarını güçlendirmeyi hedeflemektedir (Boykoff, 2022:343). Suudi Arabistan'ın tartışmalı insan hakları durumu göz önüne alındığında bir futbol kulübü satın almak, Riyad'ın spor, sanat, iş ve eğlence alanlarındaki propaganda çabasını genişleten, ülkenin imajını düzelteren bir çaba olarak çalışmıştır. Bir başka deyişle, tam da makalenin savına uygun olarak, Suudi Arabistan'ın dünya siyasetinde yumuşak gücünü pekiştirmeye yönelik bir tür spor diplomasisi yürüttüğünü söylemek mümkündür.

Özetle, Suudi Arabistan'ın spor diplomasisi ile rejimin sürekliliğini pekiştirirken, küresel çeşitlendirilmiş bir ekonomi hedefi doğrultusunda ülkeyi küresel sermaye için cazip göstermede ve Batı'nın çıkarlarını Suudi rejiminin çıkarlarıyla uyumlu hale getirmede etkili bir araç olarak

kullanmaktadır. Suudi Arabistan'ın spor diplomasisini dünyanın en etkili devletlerinden birinde gerçekleşmekte olan büyük ekonomik ve jeopolitik dönüşümle yakından ilişkili olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Şu anda Suudi Arabistan'ın başlıca sorunu ekonomik çeşitliliği sağlamak ve bölgesel dengeleri korumaktır. Bununla birlikte, Suudi Arabistan'ın Orta Doğu'da ekonomik ve jeopolitik bir merkez olarak "normalleşmesi", gelecekte daha büyük bir prestij arayışına yol açabilir. Örneğin 2030 FIFA Dünya Kupası'na ortak ev sahipliği yapma planları ülkenin büyük hedefleri olduğunu göstermektedir. Küresel üne sahip bir mega etkinliğe ev sahipliği yapmak, Suudi Arabistan'ın uluslararası prestijini ve beraberinde gelen yumuşak güç potansiyelini arttırabilir. Suudi çıkarlarını ve hedeflerini güçlendirmenin ötesinde, bu tür bir spor diplomasisinin çok kutupluluk, ulus ötesi sermaye ile karakterize edilen yirminci yüzyıl dünya siyaseti için de etkileri olacaktır.

Sonuç

Bu makale Suudi Arabistan'ın spor diplomasisine olan yaklaşımını Suudi Arabistan'ın yerel ve uluslararası düzlemdeki çıkarları ile açıklamaktadır. Bu çalışma, 2015'ten beri Yemen'de yıkıcı bir savaş yürüten, bölge ülkelerinden İran ve Katar ile ilişkileri sorunlu, düzenli olarak en kötü insan hakları ihlalcilerinden biri olarak gösterilen ve dünyanın en özgür olmayan devletleri arasında yer alan (Freedom House 2022) Suudi Arabistan'ın, küresel düzlemde oluşmuş olumsuz algısını değiştirmek ve ülke içerisinde de tepeden inme reformlar ile ülkenin baskın dini ve kültürel kodlarını değiştirirken toplumsal desteği arttırmak adına sporu bilinçli ve stratejik bir şekilde kullandığını savunmaktadır.

Suudi Arabistan'ın spor yatırımları, ülkenin imajını yeniden şekillendirme ve böylelikle ekonomisini petrolden bağımsız hale getirme hedefini içeren daha geniş kapsamlı bir girişimin parçası olarak, Vizyon 2030 hedefleriyle uyumlu biçimde gerçekleştirilmektedir. Büyük spor kulüplerine ortak olma, uluslararası spor etkinliklerine ev sahipliği yapma ve ünlü sporcuları ülkeye çekme gibi yüksek profilli spor yatırımlarına milyarlarca dolar harcayarak Suudi hükümeti, kendisini küresel spor arenasında önemli bir aktör olarak konumlandırmayı hedeflemektedir.

Yeni imaj oluşturma çabası Batı'da yapılan yüksek maliyetli spor yatırımları ve ev sahipliği yapılan spor müsabakaları ile kendini gösterirken, Suudi yönetimi spor diplomasisi aracılığı ile ülkeyi uluslararası topluma- finans ve ticaretle bağlantılı olanlar başta olmak üzere- 'kozmpolit', 'modern' ve 'küreselleşmiş' bir ülke olarak kabul ettirmeyi hedeflemektedir. Bunun sonucunda ülke iş, eğlence ve büyük çaplı uluslararası etkinlikler için 'dünya standartlarında' bir merkez haline gelirken ülke ekonomisinin çeşitliliği için gerekli küresel sermayeyi ve turisti çekmek konusunda da önemli yol kat edebilecektir. Ayrıca yaptığı spor yatırımları ile Batı'ya ekonomik getiri sağlayan bir Suudi Arabistan bölgede Batı'nın müttefiki olarak güvenliğini de arttırabilecektir. Ulusal düzlemde de spor diplomasisinin kazanımları yadsınamayacak kadar fazladır. Modern bir devlet yaratma çabalarının daha kolay kabul edilmesi ve rejimin sürekliliği için sporu bir eğlence aracı olarak metalaştırmak ve milli gururu okşayan bir unsur haline getirmek Selman açısından faydalıdır. Ayrıca, petrole bağımlılığı azaltmaya çalışırken ülke içerisinde yapılan spor yatırımları yeni iş kolları yaratarak ekonomiyi de canlandıracaktır.

Spor diplomasisini uygulamaya koyduğu kısa süre içerisinde Suudi Arabistan, uluslararası görünürlüğünü ve nüfuzunu artırmada bazı başarılar elde etmeyi başarmıştır. Bu bağlamda Krallık'ın hem ülke içindeki hem de uluslararası arenadaki genç nesiller için cazip bir imaj oluşturduğu söylenebilir. Örneğin, Suudi Arabistan'ın büyük spor organizasyonları ve isimleri ile yaptığı ortaklıklar önemli oranda medya ilgisi çekmeyi başarmış ve ülkeyi küresel spor tartışmalarının merkezine yerleştirmiştir. Ancak, bu yatırımların Suudi liderliğinin öngördüğü kapsamlı sosyo-ekonomik dönüşümü ne derece teşvik ettiği konusunda karışık sonuçlar var. Yüksek profilli spor yatırımları uluslararası ilgi ve turizm gelirlerini çekerken, insan hakları örgütleri Suudi Arabistan'ı "spor yoluyla aklama" yapmakla suçlayarak eleştiriler yöneltmişlerdir. Ayrıca, bu yatırımlar için büyük kaynaklar harcanmış olmasına rağmen, petrol dışındaki sektörlerde sürdürülebilir bir büyümeyi destekleyip desteklemediği veya halk için anlamlı iç değişikliklere yol açıp açmadığı henüz belirsizdir. Kısaca, Suudi Arabistan'ın spor yatırımları küresel marka imajı ve uluslararası etkinlikleri çekme konusunda başarı sağlamış olsa da, ülke içinde daha geniş dönüşüm hedeflerine ulaşma konusunda halen belirsizlikler ve uzun vadeli toplumsal etki ile ekonomik çeşitlilik konularında şüpheler bulunmaktadır.

Burada unutulmaması gereken bir başka husus da bu tür spor girişimlerin uluslararası toplumun dikkatini çekerken beklenmedik sonuçlar doğurabilme ihtimalidir. Yabancı basının ilgisini çeken bu tür etkinlikler, kimi zaman ülkenin otoriter yapısına yönelik uluslararası kamuoyu baskısını artırabilmekte ve ülkede süregelen yapısal sorunlara yönelik uluslararası kamuoyunda tepkiler uyandırabilmektedir. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, 2022 yılında Katar'da düzenlenen Dünya Kupası sırasında, *kafala* sistemine karşı artan eleştiri ve baskılar sonucunda Katar'ın uzun yıllardır süregelen bu uygulamayı iptal etmek zorunda kalmasıdır (Boykoff, 2022:348). Benzer şekilde, Suudi Arabistan da Yemen ile 2015'ten beri sürdürdüğü savaş sebebi ile eleştirilerin odağı haline gelebilir. 2030 yılında Suudi Arabistan'da düzenlenmesi planlanan FIFA Dünya Kupası da, ülkede süregelen baskıcı uygulamaların kalkması ya da uluslararası çevreler tarafından hoş görülme tutumlarının (Yemen Savaşındaki tutumu gibi) değişmesi yönünde baskı yaratma potansiyeline sahiptir. Böylesi bir durumun yalnızca kendi belirlediği sınırlar içinde kontrollü bir siyasal liberalleşme gerçekleştirmeyi hedefleyen Selman yönetimi için ne gibi zorluklar çıkarabileceğini zaman gösterecektir.

Kaynakça

Alekseyeva, A. (2014). Sochi 2014 And The Rhetoric of A New Russia: Image Construction Through Mega-Events, East European Politics, 30(2), 158–174. <https://doi.org/10.1080/21599165.2013.877710>

Ali, S., Hausheer, J.ve Stansbury J. (2024). The Real Reason the Saudi Government is Investing in Sports. Hint: It's Not to Impress You", Atlanta Council,

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/saudi-arabia-sportswashing-investment-sports/> (18 Ocak 2024).

Allison, L. ve Monnington, T. (2002). Sport, Prestige and International Relations, Government and Opposition, 37 (1), 106–134. doi:10.1111/1477-7053.00089.

Al-Thawadi, H. (2016). SC Secretary General Hassan Al-Thawadi’s Speech at the United Nations, <https://www.qatar2022.qa/en/news/sc-secretary-general-hassan-althawadi-s-speech-at-the-un> (02.2016).

Attali, M. (2016). The 2006 Asian Games: Self-Affirmation and Soft Power, Leisure Studies, 35(4), 470-486.

Boykoff, J. (2022). Toward A Theory of Sportswashing: Mega Events, Soft Power and Political Conflict, Sociology of Sport Journal, 39, 342-351.

Brannagan, P. M.ve Richard, G. (2015). Soft Power and Soft Disempowerment: Qatar, Global Sport and Football’s 2022 World Cup Finals, Leisure Studies, 34(6), 703–719.

Cornelissen, S. (2010). The Geopolitics of Global Aspiration: Sport Mega-Events and Emerging Powers, The International Journal of the History of Sport, 27 (16–18), 3008–3025. doi:10.1080/09523367.2010.508306.

Delaney, M. (2022). Sportswashing And Spectacle as Qatar’s World Cup of Conflicts Kicks Off”, Independent, <https://www.independent.co.uk/sport/football/world-cup/qatar-2022-fifa-tournament-preview-b2228086.html> (20 Kasım 2022).

Dinesh, A. (2024). Oil to Non-Oil: Saudi Arabia’s Changing Economic Landscape, <https://www.acuitykp.com/blog/oil-to-non-oil-saudi-arabias-changing-economic-landscape/> (4 Nisan 2024).

Elsborg, S. (2023). The Expansion of Saudi Investments in Sport: From Football to Esport”, <https://www.playthegame.org/news/the-expansion-of-saudi-investments-in-sport-from-football-to-esport/> (12 Ocak 2023).

Ettinger, A. (2023). Saudi Arabia, Sports Diplomacy and Authoritarian Capitalism in World Politics, *International Journal of Sport Policy and Politics* 2023, 15(3), 531–547. <https://doi.org/10.1080/19406940.2023.2206402>.

Filkins, D. (2018). A Saudi Prince’s Quest to Remake the Middle East, *New Yorker*, <https://www.newyorker.com/magazine/2018/04/09/a-saudi-princes-quest-to-remake-the-middle-east> (9 Nisan 2018).

Finlay, C. J. ve Xin X. (2010). Public Diplomacy Games: a Comparative Study of American and Japanese Responses to the Interplay of Nationalism, Ideology and Chinese Soft Power Strategies Around the 2008 Beijing Olympics, *Sport in Society*, 13 (5), 876–900. doi:10.1080/17430431003651115.

Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. New York: Pantheon Books.

Freedom House (2022). *Freedom in the World 2022: the Global Expansion of Authoritarian Rule*. Washington DC: Freedom House, <https://oad.org.tr/blog/dunya-ozgurluk-raporu-2022-freedom-house/> (3 Mart, 2022).

Ganji, S. (2022). The Authoritarian’s Guide To Football, *Journal of International Affairs*, 74(2), 37-64.

Gause, G. (2018). Fresh Prince: The Schemes and Dreams of Saudi Arabia’s Next King. *Foreign Affairs*, 97(3), 75–86.

Gause, G. (2023). The Kingdom and The Power, *Foreign Affairs*, 102 (1), 115–125.

Gorokhov, V. (2015). Forward Russia! Sports Mega-Events as a Venue for Building National Identity, *Nationalities Papers* 43(2), 267-282.

Grix J. ve Brannagan, P. M. (2024). Sports Mega-Events as Foreign Policy: Sport Diplomacy, “Soft Power”, and “Sportswashing”, *American Behavioral Scientist*, 1-16.

Grix, J. (2012). The Politics of Sports Mega-Events”, *Political Insight*, 3(1), 4–7.

Grix, J. ve Carmichael, F. (2012). Why Do Governments Invest in Elite Sport? A Polemic, *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4 (1), 73–90.

Grix, J., Dinsmore R. ve Brannagan, P. M. (2023). Unpacking The Politics of ‘Sportswashing’: It Takes Two To Tango”, *Politics*, <https://doi.org/10.1177/02633957231207387>

Grix, J., Jeong, J. B. ve Kim, H. (2021). Understanding South Korea’s Use of Sports Mega-Events for Domestic, Regional and International Soft Power. *Societies*, 11 (4), 144, <https://doi.org/10.3390/soc11040144>

Helleiner, E. (2009). The Geopolitics of Sovereign Wealth Funds: An Introduction, *Geopolitics*, 14 (2), 300–304.

doi:10.1080/14650040902827740.

<https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/02633957231207387>

Hubbard, B. 2022. Yemeni Rebel Attack Sets Saudi Oil Facility Ablaze, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2022/03/25/world/middleeast/yemen-attack-saudi-arabia.html> (25 Mart 2022).

Keohane, R. ve Nye J. 1998. Power and Interdependence In The Information Age, *Foreign Affairs*, 77(5), 81-94.

Keys, B. J. (2019). *The Ideals of Global Sport: From Peace to Human Rights*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Koch, N. (2015). Gulf Nationalism and The Geopolitics of Constructing Falconry As A 'Heritage Sport, *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 15(3), 522-539.

Koch, N. (2018). The Geopolitics of Sport Beyond Soft Power: Event Ethnography And The 2016 Cycling World Championships In Qatar, *Sport in Society*, 21(12), 2010–2031. <https://doi.org/10.1080/17430437.2018.148740>

Lawson, A. (2022). Messi Business: How 'Sportswashing' Could Land Saudi Arabia the 2030, World Cup. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/16/messi-business-how-sportswashing-couldland-saudi-arabia-the-2030-world-cup> (16 Aralık, 2022).

Liberty, G. (2021). *Saudi Arabia's Sports-Washing Programme*. London: Grant Liberty Pro Liberate.

Mai, H.J.(2021). Saudi Arabia and China Are Accused of Using Sports to Cover up Human Rights Abuse, <https://www.npr.org/2021/11/29/1058048696/saudi-arabia-formula-1-china-olympics-human-rights-sports> (2 Aralık 2021).

Melissen, J. (2005). *The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice*, Jon Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Palgrave: Mcmillan

Mohammadzadeh, B. (2019). Beyond Royal Politics: State Transformation and Foreign Policy in Saudi Arabia, *Third World Quarterly*, 40 (8), 1571–1589.

doi:10.1080/01436597.2019.1635880.

Mosly, A. (Haziran 2022). *Sports Diplomacy in the GCC*. Gulf Research Center.

Murray, S. (2012). The Two Halves of Sports-Diplomacy, *Diplomacy & Statecraft*, 23(3), 576–592.

Müller, M. (2015). What Makes an Event a Mega-Event? Definitions and Sizes, *Leisure Studies*, 34 (6), 627–642. doi:10.1080/02614367.2014.993333.

Nye, J. S., Jr. (2004). *Soft Power: The Means To Succeed In World Politics*. Public Affairs Books.

Nye, J. S., Jr. (2008). Soft Power and American Foreign Policy. *Public Diplomacy and Soft Power*, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94–109.

Postlethwaite, V., Jenkin, C. ve Sherry, E. (2023). Sport Diplomacy: An Integrative Review, *Sport Management Review*, 26(3), 361–382.

Rakıpoğlu, M. (2024). Saudi Arabia's Quest for a New Identity, *Politics Today*, <https://politicstoday.org/saudi-arabia-new-identity/> (14 Mart 2024).

Saudi Vision 2030 (2016). A Story of Transformation, <https://www.vision2030.gov.sa>

Schlabach, M. (2022). US Department of Justice Investigating PGA Tour for Behavior Toward LIV Golf, https://www.epson.com/golf/story/_/id/34227586/us-department-of-justice-investigating-pga-tour-for-behavior-toward-liv-golf (11 Temmuz 2022).

Sheldon, D. ve Oliver, K. (2023). Inside Cristiano Ronaldo’s Move to Saudi Arabia’s Al Nassr: Rejection, Revenge and Soft Power, <https://www.nytimes.com/athletic/4077544/2023/01/11/cristiano-ronaldo-saudi-arabia-al-nassr/> (11 Ocak 2023).

Steimle, M. L. (2029). The Salah Effect”, <https://stanfordmag.org/contents/the-salah-effect> (Eylül, 2019)

T24, “Suudi Arabistan, İnsan Hakları İhlallerine Rağmen İtibarını Güçlendirmek İçin En Az 1.5 Milyar Dolar Harcadı”, <https://t24.com.tr/haber/suudi-arabistan-insan-haklari-ihlallerine-ragmen-itarini-guclendirmek-icin-en-az-1-5-milyar-dolar-harcadi,942255> (29 Mart 2021).

Walt, S. M (2022). The Battle for the Soul of Golf, *Foreign Policy*, <https://quincyins.org/2022/08/09/the-battle-for-the-soul-of-golf/> (9 Ağustos 2022).

Walt, V. (2021). Saudi Arabia Faces Accusations of ‘Sportswashing.’ For Young Saudis, It’s A Chance To Enjoy New Freedoms, Time, <https://time.com/6127539/saudi-arabia-jeddah-f1-sportswashing/> (10 Aralık 2021).

Young, K. (2020). Sovereign Risk: Gulf Sovereign Wealth Funds as Engines of Growth and Political Resource, British Journal of Middle Eastern Studies, 47 (1), 96–116. doi:10.1080/13530194.2020.1714866.

Zidan, K. (2022a). Could 2022 be Sportswashing’s Biggest Year?, The Guardian, <https://www.theguardian.com/sport/2022/jan/05/sportswashing-winter-olympics-world-cup> (5 Ocak 2022).

Zidan, K. (2022b). Saudi Arabia Expands Its Sportswashing Ambitions to The World of Gaming, <https://www.theguardian.com/sport/2022/mar/21/saudi-arabia-expands-its-sportswashing-ambitions-to-the-world-of-gaming> (21 Mart 2022).